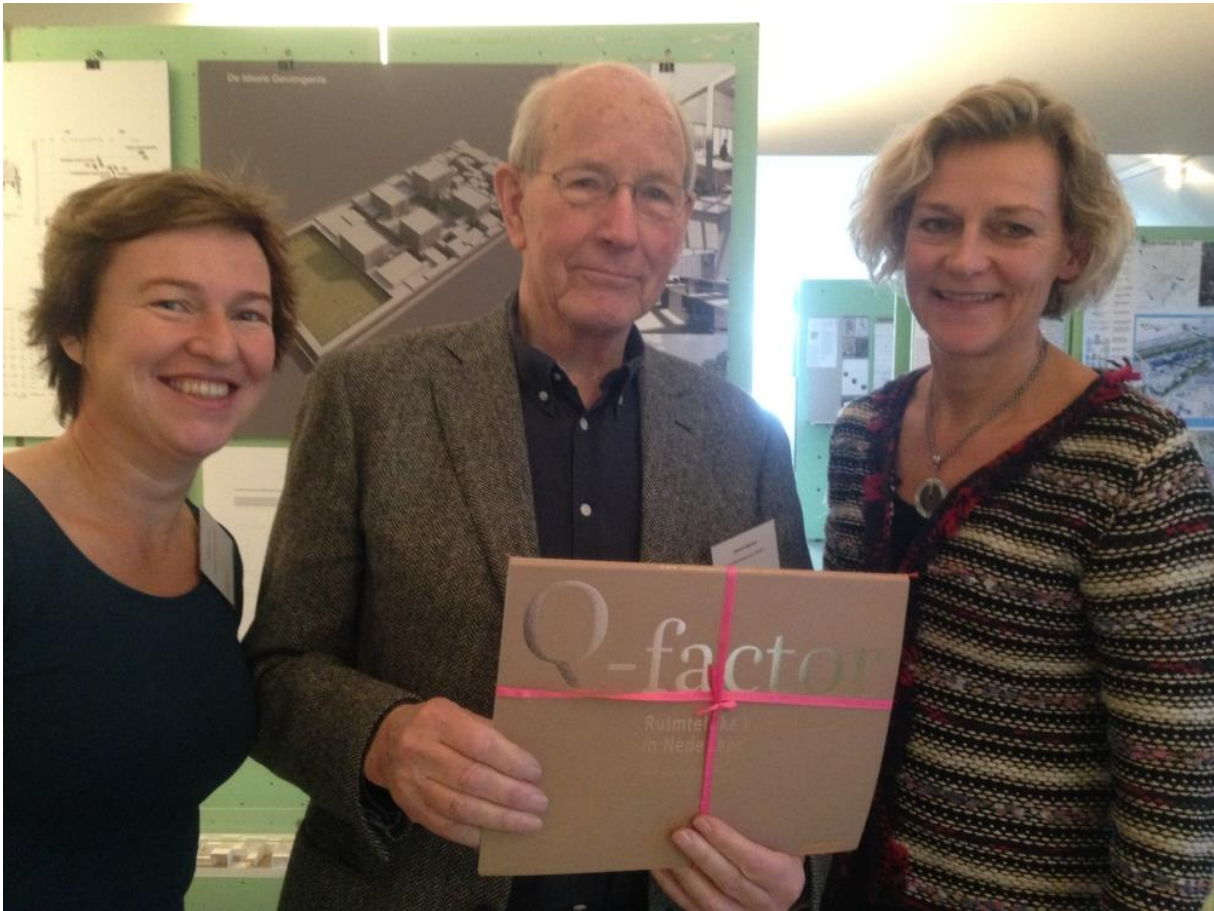

Tjeerd Dijkstra pleit voor Rijksadviseur Ruimtelijke Kwaliteit

28 november 2014 | [manifestatie Hitte in de Delta](#) | Tolhuistuin | Amsterdam

Sandra van Assen, Tjeerd Dijkstra, José van Campen bij Hitte in de Delta, vierjaarlijkse manifestatie van Architectuur Lokaal voor nieuwe gemeentebestuurders, 28 november 2014. Foto: Bastiaan Jongerius

Bij de vierjaarlijkse Architectuur Lokaal-manifestatie voor de nieuwe gemeentebesturen, dit jaar onder de noemer *Hitte in de Delta*, nam Tjeerd Dijkstra het eerste exemplaar van *De Q-factor, ruimtelijke kwaliteitsteams in Nederland* in ontvangst van onderzoekers Sandra van Assen en José van Campen (zie hieronder).

Dijkstra hoopt bij te dragen aan de toekomst van de Q-factor in Nederland met een aantal ideeën om kwaliteitsbegeleiding van ruimtelijke projecten beter te regelen, zodat meer rechtszekerheid wordt geboden aan burgers. Hij ziet daarbij een rol weggelegd voor kwaliteitsteams in samenwerking met stadsarchitecten en provinciaal adviseurs ruimtelijke kwaliteit – en voor een nieuw te benoemen Rijksadviseur Ruimtelijke Kwaliteit in het College van Rijksadviseurs.

Prof. ir. Tjeerd Dijkstra, architect en voormalig Rijksbouwmeester (in de periode 1979-1986) onderschreef in zijn dankwoord bij *Hitte in de delta* de conclusie uit het rapport *De Q-factor, ruimtelijke kwaliteitsteams in Nederland*, dat kwaliteitsteams vaak heel goed werk doen. Hij vond ook dat het stroomlijnen van de wildgroei gewenst is voor het aanzien van de teams en de rechtszekerheid van burgers. Dat ziet hij als een sterk argument voor het beter regelen van de kwaliteitsbegeleiding van ruimtelijke projecten. Het gaat niet om het introduceren van een nieuw regelsysteem, maar om het scheppen van orde en rechtszekerheid in een bestaande, snel scheefgroeïende situatie.

Dijkstra vindt dat de Omgevingswet hier een uitstekend handvat voor biedt met de introductie van “waarden” die door overheden gehanteerd kunnen worden bij het beoordelen van de (ruimtelijke) kwaliteit van plannen. Hij stelt voor om in een Algemene Maatregel van Bestuur een heldere structuur aan te brengen in de monitoring van deze waarden bij bouw- en gebiedsinrichtingsprojecten. Uitgangspunten daarbij kunnen zijn:

1. Op **gemeentelijk niveau** worden kwaliteitsteams ingesteld op basis van een stelsel van uitgangspunten met betrekking tot samenstelling, taken en werkwijze die worden geformuleerd in de Algemene Maatregel van Bestuur. De gemeente kan de coördinatie van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid in handen leggen van een Stadsbouwmeester.
2. Op **provinciaal niveau** wordt de verantwoordelijkheid voor de ruimtelijke kwaliteit van regionale gebiedsontwikkeling gelegd bij een Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit die zich per project kan laten assisteren door een Provinciaal Kwaliteitsteam. Hij assisteert daarnaast gemeenten die daar behoefte aan hebben bij het ontwikkelen van hun ruimtelijk beleid en ziet toe op de inrichting van de gemeentelijke kwaliteitstoetsing.
3. De Rijksbouwmeester bewaakt de ruimtelijke kwaliteit op **nationaal niveau**. Om hem daarbij te ondersteunen wordt een Rijksadviseur Ruimtelijke Kwaliteit aangesteld in het College van Rijksadviseurs. Zijn taak is om naast het begeleiden van projecten van op nationaal niveau de kwaliteitsbegeleiding op lagere overheidsniveaus te ondersteunen. De Rijksbouwmeester rapporteert over de effectiviteit van het integrale ruimtelijke kwaliteitsbeleid aan de Minister.
4. Er wordt een overgangperiode gehanteerd waarin bestaande kwaliteitsteams hun werkwijze aanpassen aan de nieuwe regelgeving en onder handen projecten afronden.

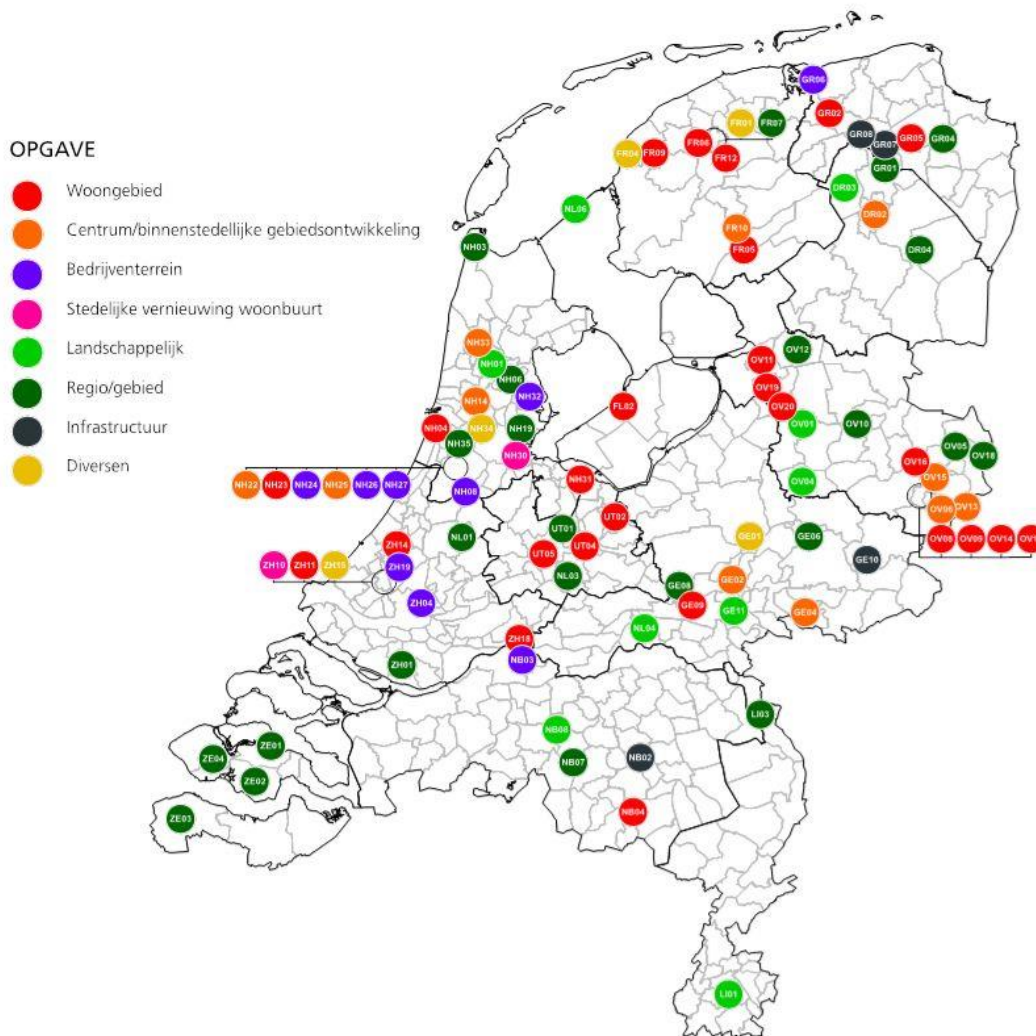
Lees [hier](#) het volledige *Advies Q-factor* van Tjeerd Dijkstra.

De Q-factor, ruimtelijke kwaliteitsteams in Nederland

Welstand uit Omgevingswet: hoe verder met de advisering over ruimtelijke kwaliteit?

Ruimtelijke kwaliteit wordt in Nederland al meer dan honderd jaar nauwkeurig beoordeeld in de welstandscommissies. In de Omgevingswet wordt kwaliteitsadvisering niet meer wettelijk geregeld. Gemeenten moeten zelf bepalen hoe ze ruimtelijke kwaliteit bespreekbaar maken. José van Campen en Sandra van Assen maakten een atlas van Nederlandse 'Q-teams'. Op 28 november werd het boek gepubliceerd en vond een debat plaats over de Q factor.

Architect Jonas Ingenohl initieerde in 1898 de eerste Nederlandse schoonheidscommissie. Hij vond overheidsbemoeienis nodig 'om het bouwen meer in handen van bevoegden te brengen'. Bovendien zou zo'n commissie een stimulerende werking hebben op de creativiteit van de ontwerpers. In de jaren daarna werden in vrijwel alle gemeenten welstandscommissies ingesteld die advies uitbrachten aan het college van B&W over het uiterlijk aanzien van bouwwerken. In 1965 werd deze gegroeide praktijk vastgelegd in de Woningwet: het welstandsadvies werd verplicht bij alle bouwvergunningen. Naast welstandscommissies ontstonden in de jaren 90 ook multidisciplinaire kwaliteitsteams, die niet gebonden waren aan wettelijke voorschriften en vaak een vrijere rol speelden in planprocessen. Zij adviseerden bijvoorbeeld ook over stedenbouw, gevelreclame, waterwerken of de inpassing van een spoorweg in het landschap.

Omgevingswet

Stedenbouwkundige **Sandra van Assen** en planoloog **José van Campen** onderzochten de werking van de ruimtelijke kwaliteitsteams, ook wel Q teams genoemd. Zijn de vergaderingen openbaar, is het beoordelingskader bekend en zijn de teams onafhankelijk? Wie adviseert wie, welke vorm heeft het advies en hoe wordt de uitkomst meegedeeld?

De resultaten van het onderzoek worden gepubliceerd op het moment dat de Omgevingswet in voorbereiding is. Daarin vervallen de voorschriften voor de welstandsadvisering en wordt ruimtelijke kwaliteitsadvisering vooralsnog volledig vrij gelaten. Tegelijk wordt het initiatief meer bij particulieren gelegd en wordt de afwegingsruimte voor lokale bestuurders groter. Dit vraagt om nieuwe werkwijzen bij het stimuleren en borgen van ruimtelijke kwaliteit.

140 Q teams in Nederland

Van de 140 ruimtelijke kwaliteitsteams die er in 2012 in Nederland waren, werkten er 90 mee aan het onderzoek van Van Assen en Van Campen. Kwaliteitsteams bleken niet statisch te zijn. Er worden regelmatig nieuwe teams opgericht, er worden teams opgeheven en teams ontwikkelen zich in de tijd. Sommige teams veranderden gedurende de loop van het onderzoek. Bij welstandscommissies is er sprake van een overgangperiode. Veel welstandscommissies verbreden zich tot kwaliteitsteam.

De 90 geënuquëeerde teams bleken vooral te bestaan uit deskundigen zoals architecten, stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, cultuurhistorici en experts op gebieden als waterhuishouding en recreatie. Maatschappelijke organisaties waren nauwelijks vertegenwoordigd en er zitten geen 'burgerleden' in de teams. In aanvullende gesprekken met teamleden en opdrachtgevers verkenden de onderzoekers de toekomstige rol en opgaven van kwaliteitsteams.

Debat bij Hitte in de delta

Op 28 november wordt het boek *Q-FACTOR, ruimtelijke kwaliteitsteams in NL* door de auteurs aangeboden aan **Tjeerd Dijkstra**, oud Rijksbouwmeester en grondlegger van het Nederlandse architectuurbeleid, bij de landelijke manifestatie Hitte in de delta. Onder leiding van **Rients Dijkstra**, Rijksadviseur Infrastructuur en Stad, vindt het debat over 'De Q factor' plaats met **Roeland van der Schaaf** (wethouder Groningen), **Han Hefting** (wethouder Beemster) en **Hans Konst** (gedeputeerde Friesland). Welke instrumenten zetten lokale bestuurders in om weloverwogen keuzes te kunnen maken? Hoe kan een bestuurder zich daarbij effectief laten adviseren door een team van deskundigen?

Klik hier voor meer informatie over het programma.

Agenda voor kwaliteitsadvisering

In het boek *Q-FACTOR, ruimtelijke kwaliteitsteams in NL* geven Sandra van Assen en José van Campen agendapunten voor moderne, effectieve ruimtelijke kwaliteitsadvisering. Het bevat essays van **Marijke Beek** en **Dorien de Wit**, grafieken, analyses en een atlas met overzichtelijke kaarten. Het boek is verkrijgbaar bij uitgeverij Blauwdruk voor € 17,50.

Het onderzoek werd uitgevoerd met een financiële bijdrage van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.